

BARNE-OG LIKESTILLINGSDEP.	
Arkivkode:	323.00
Dato:	2/9-08
Saksnr:	2008/021061-037

Foreningen 2 foreldre

Deres ref
200802106-/ELUS

Vår ref

Dato
31.8.2008

Barne- og likestillingsdepartementet
Postboks 8036 Dep
0030 Oslo

Høringsuttalelse fra Foreningen 2 Foreldre til NOU 2008:09 – Med barnet i fokus – en gjennomgang av barnelovens regler om foreldreansvar, bosted og samvær.

Sammendrag

Foreningen 2 Foreldres syn på NOU 2008:9 kan sammenfattes på følgende måte:

- NOU 2008:9 kommer med mange gode forslag, men barnelovutvalget går etter F2Fs syn ikke langt nok i å likestille foreldrene i samliv og etter evt. samlivsbrudd. Vi er helt overbevist om at større likestilling mellom foreldre demper konfliktene mellom dem. Det vises blant annet til norske undersøkelser som bekrefter dette. Jfr. også "fredsguruen" Johan Galtung som er klar på at likeverd er en forutsetning for vellykket meklings, det gjelder etter F2Fs syn også barnelovområdet.
- F2F er opptatt av lover, regler og løsninger som demper konfliktene mellom foreldre. De to viktigste driverne for konflikter mellom foreldre er etter F2Fs kollektive erfaring:
 - 1) flytting med barn som vanskeliggjør samvær
 - 2) økonomiske ordninger som (en av eller begge) foreldrene opplever som urettferdig.
 Det er viktig å gjøre det som er mulig for å fjerne disse konfliktdriverne. Ingen er tjent med et system som driver konflikter i været slik at saker havner i rettsapparatet. Et regelverk som oppfattes som rimelig av de involverte parter fører til at saker løses i minnelighet, og det er i seg selv et gode.
- Barnelovens begreper samvær og foreldreansvar fungerer "kjønnet" og setter fedre i en sekundær posisjon i forhold til sine barn. F2F skulle ønske at vi kan gå over til å snakke om omsorg og omsorgstid, både når det gjelder mor og når det gjelder far

Besøksadresse: Inkognitogaten 33
Postadresse: Postboks 2777 Solli
0204 Oslo

Telefon: 22 55 58 00 / 88 00 88 45
E-post: post@f2f.no
Web: www.f2f.no

foreningen 2 foreldre

- F2F er glad for at barnets beste skal være den avgjørende norm ved avgjørelser om barn.
- Foreldreansvaret er den rett og plikt en forelder har til å yte omsorg for sitt barn. I dag har far normalt del i foreldreansvaret dersom han er gift med eller samboer med mor. Dvs. at mor har foreldreansvar i kraft av at hun er mor, far kan ha del i foreldreansvaret i kraft av sitt forhold til barnets mor. Dette er lovbestemt forskjellsbehandling pga kjønn, og bidrar til å sette far i en sekundær posisjon. F2F mener, i motsetning til utvalgets flertall, at alle foreldre som utgangspunkt skal ha felles foreldreansvar, også der foreldrene ikke har bodd sammen. Så må det finnes unntaksbestemmelser som kan komme til anvendelse der hvor det åpenbart ikke er til barnets beste med felles foreldreansvar.
- F2F mener der er riktig å legge bestemmelsene om flytting med barn under foreldreansvaret, så foreldre i utgangspunktet må være enige dersom barna skal flytte så langt at samvær blir vanskeliggjort. Dersom foreldrene ikke blir enig, må spørsmålet mekles eller avgjøres av retten. Dvs. at det ved uenighet mellom foreldre må vurderes om og når det evt. totalt sett er til barnets beste å flytte. En slik bestemmelse vil føre til at foreldre tenker seg bedre om før flytting med barn iverksettes, og dette vil også dempe de ofte langvarige konfliktene som følger i kjølvannet av en flytting med barn – konflikter om lange samværsreiser, deling av reisekostnader, begge foreldres oppfølging av barnas fritidsaktiviteter med mer. Barna kan flytte om det objektivt vurderes å være til barnas beste. Merk at en slik bestemmelse ikke vil komme til anvendelse hvor det er aleneforeldre (kun en forelder som stiller opp), men der hvor det faktisk er to foreldre som ønsker å stille opp for barna sine. Å hevde at en slik bestemmelse rammer aleneforeldre, er nonsens.

Dessuten overses det glatt at flytting med barn i dag er et stort inngrep i så vel barnets som samværsforelders liv. Faktisk vil det være en styrking av barns rettigheter at de ikke nødvendigvis skal tvinges til å flytte ut av nærmiljøet sammen med en av sine foreldre.

- F2F mener at delt bosted bør være lovens utgangspunkt etter samlivsbrudd. Delt bosted betyr ikke nødvendigvis en likedeling av barnets tid hos begge foreldre, men at foreldrene tar større avgjørelser i fellesskap. Dersom foreldrene er enige om en annen løsning enn delt bosted, har de full frihet til å avtale det.
- Dersom normen ikke blir delt bosted, mener F2F det er riktig å utvide normen for "vanlig samvær". Dette kommer til å fjerne mange av de konfliktene som i dag havner i retten for å utvide samværet ut over dagens snevre norm for "vanlig samvær".
- F2F mener at retten må få tilbake kompetansen til å idømme delt bosted der dette vurderes å være til barnets beste, og det ikke finnes særskilte hindringer for at en slik løsning velges. Dersom barnets beste skal være den overordnede norm, kan man ikke a priori utelukke en bestemt løsning slik loven har gjort fra 1.1.98.
- F2F mener at rettsavgjørelser om samvær må kunne tvangsfullbyrdes. Dagens beskjedne dagsbøter virker ikke overfor dem som er mest gjenstridige. Vi ønsker først progressive og inntektsavhengige tvangsbøter ved samværssabotasje. Dersom dette ikke virker, må det vurderes om omsorgen skal overføres til den forelderen som samarbeider, om den som saboterer skal holdes tilbake av politiet så den andre får hentet barnet, eller om barnet skal tvangshentes. Tvangshenting av barn bør være absolutt siste utvei, og det bør gis anvisninger i loven på når og hvordan dette kan anvendes. F.eks. bør en henting av barn gjøres av profesjonelle, slik som det gjøres når barnevernet i dag henter barn ut fra sine hjem (som for øvrig ikke er et kontroversielt tema). Dersom det er aktuelt å hente barn bør også den andre forelderen være i bakgrunnen og gjenforenes med barnet så snart som

foreningen 2 foreldre

mulig for å dempe belastningen på barnet.

F2F mener det vil virke preventivt og hindre en del unødige konflikter dersom det endelig innføres en bestemmelse som reelt sanksjonerer negativt dem som saboterer samvær.

- F2F støtter at hovedregelen skal være at partene bærer sine egne saksomkostninger i barnefordelingssaker. Vi ønsker en unntaksbestemmelse om at den ene kan ilegges begges omkostninger dersom en part har åpenbart gode grunner for ikke å la saken komme for retten, for eksempel for å stoppe parter som bruker stadige ugrunnede saksanleggelser for å trakassere den andre parten.
- F2F støtter utvalget i at også foreldre som velger delt bosted må få tilgang til samme økonomiske ordninger som dem som velger andre løsninger, og vi støtter utvalget i at foreldrene må vurderes individuelt ut fra deres spesifikke behov.
Vi ser gjerne at departementet kommer mer konkret tilbake til dette, med å følge opp noen av de retninger som barnelovutvalget trekker fram, og som F2F konkretiserer.
- Barneloven skal være en normativ lov som sier noe om hvordan vi som samfunn forventer at foreldre tilrettelegger for barna og seg selv etter samlivsbrudd. Barneloven skal være innrettet mot normaltilfellene. Omsorgssvikt håndteres gjennom barnevernloven og overgrep og andre straffbare forhold behandles gjennom straffelovgivningen.
- Det må bli slutt på at man lar unntakene styre lovarbeidet og lar unntakene legge føringer for hvordan flertallet av normale og omsorgsfulle foreldre innretter livet for seg og barna sine. De omsorgsfulle foreldrene som ønsker å være ressurser for barna sine er i absolutt flertall og må danne normen. Så får unntakene håndteres gjennom unntaksbestemmelser

foreningen 2 foreldre

Innhold

Sammendrag.....	1
Innledning.....	5
Mandatet.....	5
Foreningen 2 Foreldres vurderinger.....	5
Bakteppet.....	5
Gjeldende rett	6
Kommentarer fra Foreningen 2 Foreldre	6
Begrepsbruken.....	7
Utvalgets kommentarer	7
F2Fs vurderinger og forslag	7
Barnets beste	8
F2Fs forslag.....	8
Foreldreansvar	8
F2Fs vurdering og forslag	9
Samtykke til helsehjelp	10
Innenlands flytting.....	11
Utvalgets diskusjon	11
Noen klargjøringer	12
F2Fs vurderinger og anbefalinger	13
Samvær.....	15
Utvalgets drøftinger.....	15
F2Fs vurderinger	15
Delt bosted.....	16
Utvalgets drøftinger.....	16
Mer om litteraturen om delt bosted	17
F2Fs vurderinger og anbefalinger	19
Domstolenes kompetanse – delt bosted	20
Utvalgets drøftinger.....	20
F2Fs anbefalinger	21
Tvangsfullbyrdelse	21
F2Fs vurderinger og anbefalinger	21
Saksomkostninger	22
F2Fs vurdering og anbefaling	22
Økonomi.....	23
F2Fs vurderinger og forslag	23
Underholdsbidrag	23
Reisekostnader ved henting og bringing av barn	24
Barnetrygd	25
Overgangsstønad og støtte til barnetilsyn	25
Skattreglene	25
Tilknytning til arbeidslivet	25
F2Fs prioriteringer.....	26
Sluttord.....	26

foreningen 2 foreldre

Innledning

Mandatet

Vi siterer fra mandatet for barnelovutvalget (våre uthevninger):

- Utvalget skal vurdere endringer i barnelovens bestemmelser om **foreldreansvar, fast bosted og samvær ... i et perspektiv der begge foreldre ansees å være like viktige for barnet** i lys av et **sidestilt foreldreskap også etter samlivsbrudd**.
- Utvalget skal ta utgangspunkt i at **FNs barnekonvensjon er innarbeidet i norsk lov** om barnets beste kan ivaretas bedre gjennom å **legge forholdene til rette for en mer lik fordeling av omsorg og ansvar mellom foreldrene**. Utvalget bør se særlig på om et **mer likestilt utgangspunkt kan bidra til å dempe konflikter mellom foreldrene**.
- ... Utvalget skal også vurdere om det bør gjøres endringer i forhold til hvilken beslutningsmyndighet som skal ligge til det å inneha foreldreansvar, Utvalget skal særlig se på bostedsforelderens rett til å flytte innenlands med barnet uten den andre forelderens samtykke
- ... gjøre en vurdering av hvordan fordelingen av omsorgen for barnet kan påvirkes av økonomiske betraktninger, både i forhold til trygdelovgivning og bidragsregelverk.
- Utvalget skal i sitt arbeid ta i betraktning internasjonale konvensjoner, øvrige nordiske lands lovgivning og erfaringer, rettspraksis og forskning på området.

Foreningen 2 Foreldres vurderinger

Foreningen 2 Foreldre mener at utvalget foreslår mange skritt i riktig retning. Teksten og diskusjonene i NOUen lover godt, men ved avstemmingene over de ulike spørsmål har nok gammel vanetenkning dessverre vært utslagsgivende for noen. På noen områder burde utvalget utvilsomt gått lenger i retning av et likeverdig foreldreskap enn det utvalget gjør.

Dette gjelder spesielt innen:

- Begrepsbruken
- Foreldreansvar
- Delt bosted
- Domstolenes kompetanse
- Økonomiske ordninger

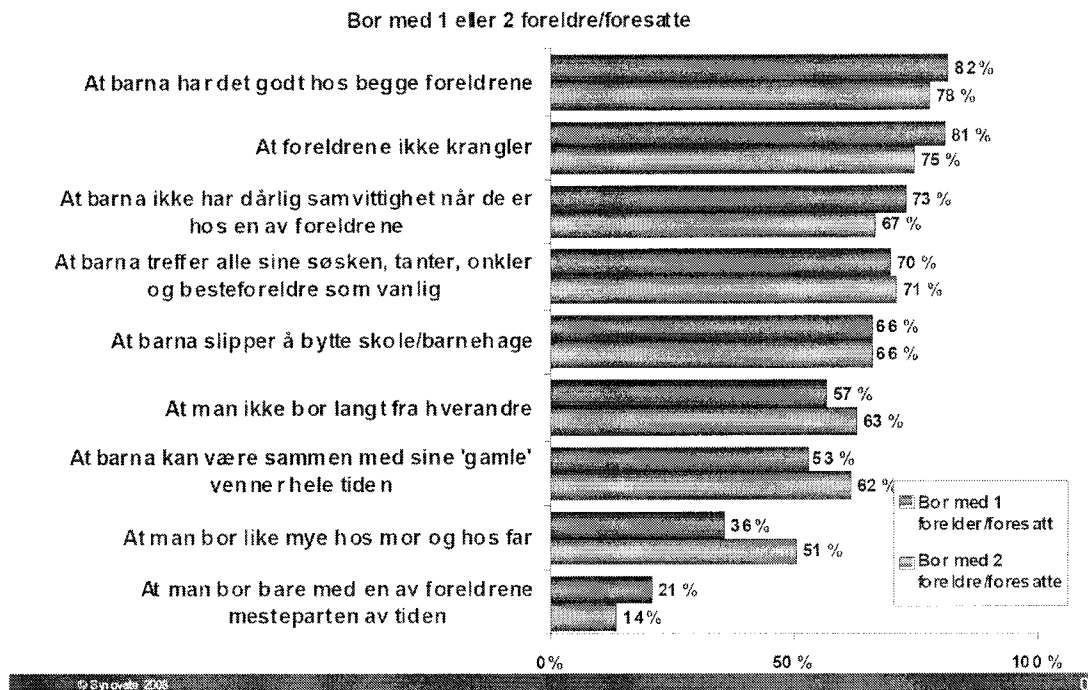
Bakteppet

Synovate (tidligere MMI) har i uke 15/2008 gjennomført personlige intervjuer med 1204 barn og unge i alderen 8-24 år. Barn og ungdom i alderen 8-24 år på landsbasis.. Tallene er veiet på kjønn, alder og geografi i henhold til offentlig statistikk.

foreningen 2 foreldre

Spm 127: Noen barn har foreldre som ikke bor sammen, noen bor kun sammen med enten mor eller far, andre bor med "nye" mødre eller fedre. Hvis et barn har foreldre som ikke bor sammen, hva tror du er viktig for disse barna?

Undersøkelsen står godt på egne ben, sier noe om hva barn og unge vektlegger – at barna har det godt hos begge foreldrene, at foreldrene ikke krangler, at barna ikke har dårlig samvittighet når de er hos en av foreldrene, at barna har god tilgang til begge familiegrener, at barna slipper å bytte skole/barnehage, at man ikke bor langt fra hverandre etc. Dette viser klart at veien å gå er å lovfeste et mer likeverdig foreldreskap.

Gjeldende rett

Kommentarer fra Foreningen 2 Foreldre

Foreningen 2 Foreldre har en del kommentarer til kapittelet om gjeldende rett, kapittel 2 i NOU 2008:9.

- Det står i NOUen at samværsretten er regulert i barnelovens § 43, men det står ingen ting om hvordan barnets bosted etableres dersom foreldrene ikke blir enige. F2F har gjennom mer enn 10 år påpekt dette "juridiske hullet" og mener at barneloven må ha et utgangspunkt – hvor er det foreldrene starter å forhandle fra ved et samlivsbrudd? F2F mener at forhandlingsutgangspunktet bør være fullstendig foreldrelikeverd, så får foreldrene ut fra dette utgangspunktet finne en løsning tilpasset sine barn og seg selv.
- Ad domstolsundersøkelsene som refereres, hvor saker er undersøkt i lagmannsretten er det følgende å bemerke: Dette utvalget (stikkprøven) er ikke representativt og kan

foreningen 2 foreldre

derfor ikke brukes til å generalisere rettstilstanden. Som Kathrin Koch har påpekt i undersøkelsen "Når mor og far møtes i retten – barnefordelig og samvær" sier Koch at 70 % av involverte parter i hennes utvalg har problemer med rus, vold, Dvs. at i mange av sakene som påankes til lagmannsretten hefter det spesielle forhold ved en av eller begge foreldrene, noe som ikke er normalen etter samlivsbrudd. Fordi utvalget i stikkprøven ikke er representativt, kan man ikke generalisere ut fra de foreliggende stikkprøver.

Begrepsbruken

Utvalgets kommentarer

Utvalget påpeker at det er blitt reist spørsmål om det kan være grunn til å fjerne begrepene "samvær" og "samværsforelder" fordi disse fungerer "kjønnet" ved at de gir fedre en sekundær plass i sine barns liv, men følger ikke opp sin egen bekymring.

Videre snakker utvalget om "enslige mødre". Reelt enslige mødre finnes kun i de tilfellene hvor far er død. Begrepsbruken bidrar til å sementere gamle kjønnsrollemønstre og skyve far ut over sidelinjen.

F2Fs vurderinger og forslag

F2F er kritisk til at barnelovutvalget fortsatt ønsker å opprettholde en språkbruk og et begrepsapparat som bidrar til at foreldre oppfattes som "primære" og "sekundære" i sine barns liv. Likestilling og likeverd er overordnede normer i det norske samfunnet, og det bør også gjenspeile seg i språkbruken når norske lover revideres.

Begrepene "barnets bosted" og "delt bosted" er også juridiske konstruksjoner som ikke sier mannen i gata noe som helst. Er det logisk at et barn tilbringer 50 % av tiden hos hver av foreldrene, men bo fast hos den ene? Er det åpenbart at "bosted" ikke henger sammen med tid, men med bestemmelsesmyndigheten foreldrene har over barnet?

Dagens begrepsbruk medfører et gedigent kommunikasjonsproblem i forhold til borgerne. Enda mer paradoksalt blir begrepsbruken når utvalget foreslår at retten til å bestemme hvor i landet barnet skal bo skal overføres fra "bostedsmyndigheten" til foreldreansvaret.

F2F har påpekt at kultur og strukturer hindrer oss i å ta så frie valg som vi tror vi kan ta. Nå ser vi at til og med begrepsapparatet hindrer oss i nytenkning og det å kunne ta frie valg. F2F vil derfor foreslå at man i stedet for samvær og bosted benytter begrepene "omsorg" og "omsorgstid".

foreningen 2 foreldre

Barnets beste

Barnets beste skal være det avgjørende ved alle avgjørelser om barn. Det er en fin rettesnor, selv om utvalget ikke har konkretisert fullt ut hva som ligger i barnets beste.

Utvalget skriver ”Nærværende utvalg mener at man også på barnerettens område må være forsiktig med å forsere endringer i samfunnsoppfatningen gjennom lovgivning.”

F2F synes dette er en utrolig defensiv holdning, hvis det er barnets beste som skal være førende. Hva om det er til barnets beste med endringer i loven? Slik at vi får en mer normativ lov som sier noe om hvordan samfunnet forventer at foreldre som ikke bor sammen oppfører seg, og som derigjennom vil bidra til å dempe ”grensetvister” og unødige konflikter mellom foreldrene?

F2Fs forslag

F2F foreslår at det bør framgå som en klarere presumpsjon i loven at det normalt er til barnets beste med god og omfattende kontakt med begge foreldre.

Foreldreansvar

Foreldreansvaret er den rett og plikt som foreldre har til å bestemme for barnet i viktige personlige forhold. Utvalget har drøftet om begge foreldre skal få automatisk foreldreansvar for felles barn. Det har de når mor og far er gift eller samboere.

Årlig fødes ca 6400 norske barn av en mor og en far som ikke bor sammen. Disse barna får ikke automatisk juridiske bånd til faren sin gjennom foreldreansvar, og utvalgets flertall foreslår ubegripelig nok at slik skal det fortsatt være. Utvalget skriver videre at ”Hvis den av foreldrene som har barnet boende fast hos seg ikke makter å gi barnet tilfredsstillende omsorg, har den andre plikt til å tre støtte til. Vedkommende har da også plikt til å være med på å treffe beslutninger for barnet”. Men denne sikkerhetsventilen skal altså ikke barn av ikke-samboende foreldre få? Er ikke dette i strid med FNs barnekonvensjons forbud mot å diskriminere barn pga foreldrenes sivile status?

Det argumenteres med at noen fedre er voldelige og barn unntaksvis har blitt unnfanget ved voldtekt (man kjenner en håndfull tilfeller siden 1995). Begge deler er tragisk. Men å bruke det som begrunnelse for at 6400 barna hvert år ikke skal få juridiske bånd til begge foreldrene sine, slik som barnelovutvalgets knappe flertall gjør, holder ikke. Bør det ikke være unntaksbestemmelser som tar hånd om nettopp disse unntakene? Så må hovedregelen være at det er bedre for et barn at to har ansvaret for det enn at en har ansvaret for det?

Hvis det ikke hefter forhold ved den som ønsker del i foreldreansvaret som gjør at vedkommende er uegnet til å utøve foreldreansvaret, viser lovforarbeider så vel som rettspraksis at han eller hun normalt vil få medhold i krav om felles foreldreansvar.

foreningen 2 foreldre

Utvalget drøfter også om det finnes tilfeller hvor far av ulike grunner mangler de personlige egenskaper som må være til stede for å påta seg foreldreansvar. Det samme utvalget synes å ta det for naturgitt at enhver mor alltid skal inneha de personlige egenskaper som trengs for å ha del i foreldreansvaret, og ofrer ikke ett ord på det. Dette er demokratibrudd.

I Lødrup og Smith 2006 s. 160 heter det om barneloven § 35: "Hvis foreldrene verken er gift eller bor sammen, har moren fortsatt foreldreansvaret alene. Begrunnelsen er at moren i de fleste tilfelle vil ha hovedansvaret for barnet." Utvalget skriver videre: "Begrunnelsen for loven er altså ikke hensynet til de meget spesielle tilfellene hvor mor er utsatt for vold eller overgrep, men en generell kulturell antagelse om at det likevel er moren som har hovedansvaret. Ut fra et barneperspektiv er det viktig at loven sikrer barnet gode muligheter til å ha kontakt både med far og mor, og i et samfunn hvor fedrene tar et større omsorgsansvar enn tidligere er det ingen grunn til ikke å anta at begge foreldrene som hovedregel er i stand til å gi barnet den nødvendige omsorg".

Mindretallet viser til at hensynet til barnets beste ligger til grunn for utvalgets arbeid. Barneloven § 35 er den eneste gjenværende lovparagrafen som opprettholder morspresumpsjonen, nemlig at mor automatisk er den viktigste forelderen for barnet, hvilket gir et uheldig signal i forhold til viktigheten av et likeverdig foreldreskap.

Selv om man ikke går inn for felles foreldreansvar uavhengig av foreldrenes samlivsstatus, mener mindretallet problemstillingen kunne vært løst ved at ugifte, ikke samboende foreldre automatisk skal ha felles foreldreansvar når det er gått tre måneder etter at farskapet er bekreftet og ingen av foreldrene har meldt at han eller hun motsetter seg dette. Ikke rart det fremdeles er som Kathrin Koch beskriver, og som er gjengitt i NOUen: "Mennene reiste sak for å få mer kontakt med barna, kvinnene for å begrense mennenes kontakt med dem."

F2Fs vurdering og forslag

F2F er kritisk til barnelovutvalgets ensidige diskusjon om hvorvidt far er egnet til å ha del i foreldreansvaret. Erfaringene viser at både de fleste fedre og de fleste mødre er omsorgskompetente. Men erfaringene viser dessverre at det også er både fedre og mødre som mangler tilstrekkelig omsorgskompetanse, jfr. for eksempel barnevernets erfaringer. Vi ber om at en tankegang hvor man ser på omsorgskompetanse som en kjønns spesifikk egenskap snarest bringes til opphør.

I følge forarbeidene til barneloven skal det sterke grunner til å nekte felles foreldreansvar¹, Barnefordelingsutvalget påpekte blant annet at "*...Ordningen med felles foreldreansvar er i dag erkjent som et fremskritt, og at domstolene kan pålegge det mot en av foreldrenes vilje anses positivt. Men da barneloven ble vedtatt i 1981, var dette et spørsmål det hersket uenighet om... Den frykt for felles foreldreansvar mot den enes vilje som hersket rundt 1980, har således vist seg ugrunnet.*"²

¹ Ot.prp. 56 (1996-97) s. 43ff

² NOU 1998:17, s. 87

foreningen 2 foreldre

Normalt vil det være til barnets beste med felles foreldreansvar – som innebærer at begge foreldre har plikt og rett til å yte omsorg for og ivareta barnet. Ved å ha felles foreldreansvar som hovedregel vil en dermed få færre tvister om foreldreansvar – det blir tvist kun i de tilfellene det åpenbart ikke er til barnas beste at begge har del i foreldreansvaret. Det vises til erfaringene fra den gang felles foreldreansvar ble innført for henholdsvis gifte og samboende, og hvor rettstilstanden nå er at det kun er unntaksvis at foreldreansvar er et tema i barnesaker.

En hovedregel om at foreldrene har foreldreansvaret i fellesskap vil derfor føre til færre tvister om foreldreansvar framover.

F2F åpner for en enklere saksbehandling der foreldrene er enige om at en skal ha foreldreansvaret alene. Dette kan løses enkelt og elegant: dersom mor ønsker foreldreansvaret alene sender hun inn skjema om dette, og så har far tre uker på å komme med innsigelser. Dersom det ikke kommer innsigelser avsies ”uteblivelsesdom”, ellers må for eksempel retten avgjøre om det er grunnlag for ensidig foreldreansvar.

Klagenemnda for likestilling traff 18. august 2005 vedtak³ der likestillingsombudet fikk medhold i at barneloven § 35 første ledd er i strid med likestillingsloven § 3. F2F mener at dette også bør være et viktig moment når barneloven skal revideres.

F2F er dessuten genuint av den oppfatning at likeverd og likestilling, i samliv eller etter samlivsbrudd, fremmer samarbeid og demper konflikter. F2F mener at likestilling er 100 % overlappende med barnets beste.

F2F støtter mindretallet i barnelovsutvalgets forslag, og foreslår følgende ordlyd i § 35:

Foreldre har foreldreansvaret saman for sams barn.

Foreldra kan avtale at ein av dei skal ha foreldreansvaret åleine. Slik avtale må foreldra melde til folkeregisteret. Fram til avtale eller avgjerd om foreldreansvaret ligg føre, har dei ansvaret saman.

Dersom ein av foreldra har gjort ei strafflagd handling mot den andre, kan retten avgjere at foreldra ikkje skal ha foreldreansvaret saman. Likeeins kan retten ta slik avgjerd der særlege grunnar talar i mot at foreldra skal ha foreldreansvaret saman.

Samtykke til helsehjelp

Utvalget foreslår at en forelder med del i foreldreansvaret ikke lenger skal kunne forhindre at barnet får helsehjelp dersom helsepersonell vurderer dette som påkrevet.

F2F støtter forslaget.

³ Sak nr. 13/2005 (http://www.likestillingsombudet.no/vedtak/vedtak_132005.html).

foreningen 2 foreldre

Innenlands flytting

Utvalgets diskusjon

Etter utvalgets oppfatning verken kan eller bør hensynet til forelderen være avgjørende for om flytting bør skje, dersom dette ikke er i samsvar med barnets beste.

Å ha barn medfører at man må legge forholdene til rette for barnet også etter et samlivsbrudd. I de fleste tilfeller vil det være til barnets beste at foreldrene bor i rimelig nærhet av hverandre slik at barnet kan ha god kontakt med dem begge. I dag har adgangen til å flytte med barnet nærmest karakter av å være en rettighet for bostedsforelderen, skriver utvalget videre.

Det er utvalgets inntrykk at spørsmålet om innenlands flytting forekommer ofte og er en kime til konflikt mellom foreldrene etter et samlivsbrudd. Man ser også problemstillingen ofte i rettsapparatet, særlig hvor en flytting allerede er gjennomført og den andre forelder har tatt til motmæle og hevder flyttingen var rettsstridig. At sistnevnte forelder overhodet ikke har fått noe forvarsel om flyttingen, er ikke uvanlig.

Det er utvilsomt et problem at barneloven i dag ikke har regler som hindrer at en forelder kan flytte med barnet uten verken å informere eller innhente samtykke fra den andre. En flytting vil ofte medføre at samværsretten til den andre blir vanskelig eller umulig å gjennomføre. Utvalgets medlemmer, med unntak av *Aleneforeldreforeningens representant*, er kommet til at reglene om innenlands flytting bør endres slik at de i større grad sikrer at flytting ikke kan skje uten den andre forelders kunnskap.

Utvalget mener derfor at det i så fall må være adgang til å bringe spørsmålet om flytting – etter forutgående mekling – inn for retten, uten at man av den grunn behøver å oppheve det felles foreldreansvar.

Utvalgets flertall mener at en forelders beslutning om å flytte innenlands med barnet bør ligge under foreldreansvaret. Ved felles foreldreansvar må derfor begge foreldre samtykke dersom flytting med barnet skal kunne skje. Forutsetningen er imidlertid at flyttingen i vesentlig grad vanskeliggjør samværet mellom barnet og den forelderen som ikke flytter. Flytting over kortere avstander vil derfor som regel ikke kreve samtykke. Det forutsettes dessuten at det er tale om vanskeliggjøring av et samvær som allerede er etablert når spørsmålet om flytting blir aktualisert. Det må også kunne tas hensyn til planlagte, men ikke igangsatte samvær.

Flertallet kan ikke se at en slik regulering kommer i strid med retten til fritt å kunne bevege seg på en stats territorium og fritt å velge bosted som er nedfelt i artikkel 2 nr. 2 i 4. tilleggsprotokoll til EMK. Realiteten i forslaget er at man ikke uten videre kan ta med seg barn dersom man velger å benytte seg av sin rett til fri bevegelse, og dette kan forsvares ut fra hensynet til barnets beste.

Flertallet er enig i at det i spesielle tilfelle bør være en åpning for flytting uten den andre forelders samtykke selv om vedkommendes samværsrett dermed blir vesentlig vanskeliggjort. Det foreslås derfor et generelt unntak fra hovedregelen der flytting er til barnets beste.

foreningen 2 foreldre

Utvalget forutsetter at de nærmere retningslinjer omkring dette unntaket vil bli utviklet i rettspraksis.

Det presiseres også i NOUen at det ikke er snakk om et generelt "flytteforbud", men en konkret vurdering av hva som er til barnets beste – vurdert fra sak til sak. For foreldre med samværsrett, men som ikke har del i foreldreansvaret, bør det innføres en regel om at den som har foreldreansvaret for barnet, varsler forelderen med samværsrett dersom flyttingen vil gripe inn i barnets rett til samvær med vedkommende forelder. En slik regel bør også gjelde for det tilfellet at det er forelderen med samværsrett som flytter til en annen del av landet.

Samtidig som et flertall i utvalget anser flyttekompetansen som så viktig at den bør ligge under foreldreansvaret, er et samlet utvalg – med unntak av *Aleneforeldreforeningens representant* – opptatt av at det åpnes for rettslige mekanismer og løsninger som kan ivareta behovet for løse tvister mellom foreldrene uten at foreldreansvaret som helhet må oppløses.

Noen klargjøringer

Det har vært kjørt massive feilinformasjonskampanjer om "flytteforbudet" gjennom våren og sommeren. Det kan derfor være på plass med noen klargjøringer for å hindre en fullstendig avsporing av debatten, som vi dessverre har sett tendenser til.

- Flytting med barn framstår i dag som en særrettighet for forelderen med bostedsmyndighet.
- Vi kjenner ingen tilfeller hvor flytting med barn er begrunnet i at barnet trenger å flytte.
- Flytting med barn er en stor risikofaktor for barn. Den som flytter med barna, spesielt rett etter et samlivsbrudd hvor barnet er i en ekstra sårbar fase, utsetter barna for en kalkulert risiko som barna bør slippe å utsettes for. Det vises blant annet til følgende: "Våre data tyder imidlertid på at flytting i forbindelse med skilsmisse er en alvorlig risikofaktor for et barn, og gir en betydelig økt risiko for negativ atferd, sa førsteamanuensis Kari Moxnes på avslutningskonferansen til Forskningsrådets program "Barn, ungdom og familie" i Oslo i november".⁴
- Flytting med barn over større avstander så barnet mister kontakt med nærmiljøet og sitt nettverk er et stort inngrep i barnets liv og det er et stort inngrep i samværsforelders liv. Spesielt etter dagens praksis hvor flytting med barn over store avstander "tas for gitt" og det ikke en gang gjennomføres en vurdering av hvorvidt det totalt sett er til barnets beste å flytte.
- Det er all grunn til å spørre om en flytting med barn krenker barnets rettigheter, herunder retten til et familieliv som følger av både FNs barnekonvensjon og Den europeiske menneskerettighetskonvensjonens artikkel 8.

⁴ "Forskning", 7/99

foreningen 2 foreldre

- Det er ikke snakk om "flytteforbud" som det har vært snakket om i media, foreldre kan flytte så mye de ønsker, men det er ikke gitt at barna blir med på flyttelasset uten en vurdering av om en flytting samlet sett er til barnets beste.
- Å legge flytting under foreldreansvaret rammer ikke "aleneforeldre" som det fremstilles i media, rett og slett fordi det da ikke vil være en annen forelder som er tilgjengelig som en ressurs for barna, og som derfor heller ikke vil motsette seg flytting med barnet
- Det er i de tilfellene hvor det er to foreldre som stiller opp for barna det da blir behov for å vurdere om det totalt sett er til barnets beste at barnet flytter.

Vi tillater oss også å gjengi et innlegg fra Aftenpostens nettdebatt om flytting med barn:

Positiv utvikling 18.04.08 07:55

(Svar til Aftenposten)

Skillsmissen
n

Som eldste av en større søskenflokk var jeg så heldig at så lenge jeg budde hjemme så var det 10 min gange mellom mine skilte foreldre.

Ikke registrert

Mine søsken har ikke vært like heldige og må leve med reisetid med fly på en times tid. Plutselig skulle en av foreldrene våre reise bort og realisere seg, gå på skole og reise rundt i verden.

Det ble evig kranglig om flybilletter og reisepenger og tidsbruk og mye mer etter alt dette når søskene mine skulle på pålagt besøk til mor.

Søskene mine ble kasteballer og ble behandlet ofte som om de var en belastning for mine foreldres liv.

Det er faktisk på høy tid at i dette møkk a samfunnet at en begynner å ta hensyn til barn sin menneskelige verdi også.

ANBEFAL

ANMELD

SVAR

F2Fs vurderinger og anbefalinger

F2Fs kollektive erfaring er at den faktoren som i størst grad driver konflikter mellom foreldre, er flytting med barn, slik at samvær blir vanskeliggjort eller umuliggjort.

Normalt vil det være til barnets beste at det har regelmessig kontakt og en forutsigbar samværsordning med den av foreldrene som barnet ikke bor fast hos. Dersom en av foreldrenes flytting medfører at barnet i praksis mister eller får sterkt redusert kontakt med en av foreldrene, kan dette medføre betydelige skadevirkninger for barnet. Spesielt har det etter hvert blitt godt dokumentert at flytting vil være en stor risiko for barn dersom flytting skjer umiddelbart etter et samlivsbrudd.

Dagens frie flytterett med barn er et kjempestort paradoks. Ser man på hvilke momenter retten vektlegger i barnefordelingssaker, er to av de viktigste:

- Best mulig samlet foreldrekontakt
- Risikoen ved miljøskifte / opprettholdelsen av barnets status quo

foreningen 2 foreldre

Samtidig anser man at det er til barnets beste at barnet blir med på flyttelasset når forelderen med bostedsmyndigheten ønsker å flytte på seg. Dette henger ikke sammen.

Det vises også til rettstilstanden i Sverige hvor foreldrene ved "gemänsam vårdnad", som er hovedregel, må ta større avgjørelser om barnet i fellesskap, og hvor det ikke er flere konflikter og rettstvister enn i Norge om barn.

Å legge spørsmålet om innenlands flytting inn under foreldreansvaret mener vi er en styrking av barns rettigheter, og vi er enige med utvalgets flertall som har vurdert at det å flytte spørsmålet om innenlands flytting inn under foreldreansvaret ikke kommer i konflikt med noen menneskerettigheter.

Vi er overbevist om at en bestemmelse som krever at foreldre må snakke sammen om flytting med barn, vil føre til at foreldre tenker seg bedre om før de flytter. En slik bestemmelse vil derfor bidra til å sikre barna større stabilitet.

Hovedforskjellen fra dagens system vil bli at en slutter å belønne foreldre som opptrer rettsstridig og flytter med barn uten å varsle den andre forelderen. Dersom spørsmålet om flytting av barn kommer opp etter at flytting har funnet sted, viser erfaringene at sakene oftest trekker ut så lang tid at "status quo" har blitt etablert på det nye stedet. Hadde spørsmålet kommet opp i forkant av flyttingen, hadde resultatet blitt et annet i temmelig mange av disse sakene. F2F mener at en situasjon hvor forelder tar seg til rette på bekostning av barna sine, må bringes til opphør.

For å sikre barna ro og stabilitet bør de som hovedregel bli boende i sitt vante nærmiljø til spørsmålet om flytting er avklart.

F2F vil anbefale å følge innstillingen fra utvalgets tilnærmet enstemmige flertall og legge bestemmelsen om så vel innenlands som utenlands flytting inn under foreldreansvaret, etter de føringer som utvalgets flertall har lagt. Bestemmelsen kommer til anvendelse ved flytting som vil gjøre gjennomføring av samvær langt vanskeligere, hvilket betyr at for eksempel flytting innen samme skolekrets ikke omfattes av bestemmelsen.

Dersom foreldrene ikke blir enige om flyttespørsmålet, må spørsmålet kunne mekles eller avgjøres av domstolen, mens felles foreldreansvar opprettholdes også dersom en tredjeparts vurdering kommer til at det totalt sett er til barnets beste å flytte.

I noen tilfeller vil en objektiv vurdering være at det totalt sett er til barnets beste å flytte, og da er dette greit. Men forskjellen fra dagens system er at den som ønsker å flytte med barn må begrunne hvorfor flytting totalt sett er til barnets beste, og la denne begrunnelsen bli undergitt en vurdering.

Vi støtter også forslaget om at det innføres en varslingsplikt mellom foreldre når en av dem har planer om å flytte.

foreningen 2 foreldre

Samvær

Utvalgets drøftinger

Gjennomsnittlig månedlig samvær (midlet over alle) er 6,9 dager per måned. Det har vært en økning i samværet den siste tiden. I en undersøkelse om samværsfedres situasjon fra 2002 ønsket 12 % å ha barnet boende fast hos seg, 47 % ønsket delt bosted. Samme undersøkelse viste at 62 % av fedrene gjerne skulle hatt mer samvær med barnet, samt at 70 % trodde at barnet ønsket mer samvær. En spørreundersøkelse utført av Synovate/MMI i 2005 viste også at 70 % av de spurte fedrene ønsket seg delt bosted som omsorgsordning ved et eventuelt samlivsbrudd.

Det er utvalgets klare oppfatning at de enkelte foreldre må kunne stå fritt til å inngå den samværsavtale som passer barnets og deres livssituasjon best. Det er videre utvalgets syn at samværsreglene i størst mulig grad må utformes med barnets perspektiv for øyet. Barnet har rett til kontakt og sosial omgang med sine foreldre. Utvalget er av den oppfatning at det bør fremgå av barneloven at samvær kan fastsettes opp til 50 % av tiden. Hvor et slikt omfattende samvær er til barnets beste, bør ikke domstolene være tilbakeholden med å fastsette en samværsordning som i realiteten medfører at barnet bor halvparten av tiden hos hver av foreldrene, selv om barnet altså har fast bosted hos en av dem.

Utvalget understreker at det normalt vil være til barnets beste med størst mulig kontakt med begge sine foreldre etter et samlivsbrudd, og det er viktig at foreldrene bidrar til å legge forholdene til rette for dette.

Et samlet utvalg finner grunn til å peke på at i det i noen tilfeller er til barnets beste at det overhodet ikke er noe samvær mellom forelderen og barnet. Det vises her til lovendringen i 2006, hvor en regel om dette eksplisitt ble tatt inn i barneloven.

Utvalgets flertall mener regelen om "vanleg samværsrett" bør beholdes, men slik at samværet utvides. Flertallet anser det som viktig at "vanleg samværsrett" omfatter en overnatting i uken, slik at forelderen med samværsrett får "hverdagskontakt" med barnet. I så fall vil dette utgjøre fem overnattinger per 14. dag. Sommerferien utvides fra to til tre uker. Antall ferier utvides til også å inkludere høst- og vinterferie.

F2Fs vurderinger

Vi viser til våre innledende merknader om begrepsbruken. Det er på overtid å innføre en begrepsbruk som ikke virker "kjønnet" og som ikke automatisk plasserer en av foreldrene i en sekundær rolle i forhold til barna sine.

NOU 2008:9 baserer seg på en begrepsbruk som etter vårt syn er utdatert, men vi vil i det etterfølgende benytte NOUens begrepsapparat for lesbarhetens skyld.

F2F mener at det bør framgå av klart av barneloven at:

foreningen 2 foreldre

- At det normalt er til barnets beste med god og omfattende kontakt med begge foreldre
- At samvær fritt kan settes opp til 50 % av tiden, også av domstolen
- "Vanlig samværsrett" etter någjeldende norm er å anse som et minimumssamvær, gitt at begge foreldre er omsorgskompetente
- Gitt at delt bosted ikke skulle bli barnelovens norm, støtter vi en utvidelse av normen for "vanlig samvær" som foreslått av barnelovutvalget.

Dersom lovgiver skulle velge å beholde samværsbegrepet, vil en utvidelse av normen for "vanlig samvær" som foreslått av barnelovutvalget utvilsomt fjerne mange av de samværstvister som i dag finnes mellom foreldre og som også verserer i rettsapparatet.

F2F mener at rammen for samvær under tilsyn bør utvides ut over de 32 timer samvær under tilsyn per år som er foreslått. Samvær under tilsyn er en viktig sikkerhetsventil for å sikre at samvær ikke urettmessig blir stanset i påvente av gransking av beskyldninger som senere viser seg å være urettmessige.

Delt bosted

Utvalgets drøftinger

Etter gjeldende rett er ikke grensen mellom delt bosted på den ene side, og fast bosted hos den ene med samvær for den andre knyttet til *tiden* barnet tilbringer eller bor hos den respektive forelder.

Utvalget peker på at skatte-, bidrags- og trygderettslige forhold ofte spiller inn ved den enkelte forelders vurdering av bostedsordning. Når lovgiver i barneloven søker å finne bostedsordninger som er til barnets beste, bør man samtidig foreta nødvendige endringer i tilgrensende lovverk slik at det for foreldrene – også rent økonomisk – blir mulig å velge det beste alternativ for barnet.

Valg av bostedsordning har etter dagens barnerettslige regler betydning i to sammenhenger. Den umiddelbare og faktiske virkning gjelder spørsmålet om hvor mye tid barnet skal tilbringe sammen med den enkelte av foreldrene. For det annet vil reglene i barneloven § 37 om enekompetanse som utgangspunkt bare komme til anvendelse ved fast bosted hos den ene. Etter utvalgets oppfatning må det derfor være full avtalefrihet for foreldrene når det gjelder hvordan de vil innrette seg bostedsmessig med barnet etter et samlivsbrudd.

Nyere forskning indikerer at delt bosted etter avtale mellom foreldrene kan fungere godt, både for barna og foreldrene. I en undersøkelse utført på oppdrag av Barne- og likestillingsdepartementet i 2006 har Skjorten m.fl. intervjuet barn og foretatt en spørreundersøkelse av foreldre om deres erfaringer med delt bosted. Barna i undersøkelsen var i alderen 8 til 18 år. Foreldreundersøkelsen avdekket at flesteparten var fornøyd med delt bosted, og de mente at ordningen fungerte bra for barna – 81 % av foreldrene mente ordningen fungerte bra for barnet, 79 % mente den fungerte bra for dem selv og 85 % mente

foreningen 2 foreldre

den andre forelder var fornøyd med delt bosted. De foreldrene som oppga at delt bosted fungerte middels eller dårlig (21 %), forklarte dette med samarbeidsproblemer mellom foreldrene (36 %), ordningen passet ikke for barnet (20 %), nye familiedannelser (12 %), praktiske problemer knyttet til arbeidssituasjon eller tid (12 %), reiselengde/avstand (6 %), økonomiske forhold (6 %) og boligforhold (5 %).

Intervjuene med barna avdekket at flesteparten av barna lever bra med delt bosted og at de praktiske utfordringene etter hvert går greit og blir en vane. Det var et hovedinntrykk at de fleste barna selv hadde en sterk vilje til å opprettholde nær kontakt med begge foreldre, og de ønsket å være en del av hverdagslivet i begge foreldrenes hjem. Flesteparten av barna anså at de hadde en selvfølgelig og anerkjent plass i to hjem, og de så ikke seg selv som annenrangs familiemedlemmer.

Ekeland og Myklebust 1997 fremla en forskningsrapport om foreldremekling, hvor separerte par fra hele landet ble intervjuet. Her påviste de at par som gjennom mekling ble enige om delt bosted fikk mindre konflikter ett år senere, enn de som avtalte mer tradisjonelle bostedsløsninger. Dette gjaldt også når man kontrollerte for konfliktnivået initielt. De fant altså en konfliktreducerende effekt av delt bosted.

Öberg og Öberg 2002 poengterte viktigheten av et tillitsforhold mellom foreldrene og fravær av uoppklarte konflikter for at delt bosted skal kunne fungere for barnet. Samarbeid, planlegging og bosetting nær hverandre ble også angitt som nøkkelforutsetninger. For barn opp til ca. tre års alder vil også delt bosted måtte innføres og praktiseres på en måte som tar hensyn til barnets begrensede forståelse av tid, og dets manglende kapasitet til selv å bringe sine erfaringer fra en situasjon til en annen og dele dem med omsorgspersoner begge steder.

Mer om litteraturen om delt bosted

Delt bosted reduserer konfliktnivået. *"Det mest påfallende er at dei som har valt delt dagleg omsorg har hatt mest nedgang i konfliktnivået. Rett før meklinga var dei blant dei med høgast konflikt, men eitt år etter er konfliktnivået markert mindre enn dei to andre ordningane. Vanlegvis vil ein hevde at ei slik ordning føreset samarbeid og lite konflikt, men desse data tyder på at sjølve ordninga fører til mindre konflikt over tid. Når det gjeld avtalar om samvær har dei med "vanleg samvær" om lag det same konfliktnivået, medan dei som vel meir enn "vanleg samvær" har nedgang i konflikt eitt år seinare. Det mest tydelege er at dei som vel mindre enn "vanleg samvær" har ein markert auke i konfliktnivået eitt år seinare."*⁵

Ekeland og Myklebust skriver videre: *"Når ein vanlegvis legg vekt på at ordninga med delt dagleg omsorg føreset samarbeid og lite konflikt i utgangspunktet, viser data frå prosjektet at ei slik ordning i seg sjølv kan skape betre samarbeid. Meir samvær og meir delt dagleg omsorg vil i praksis også føre til at parolen "skilt, men framleis foreldre" oftare også inkluderer ein far som tek ansvar."*

⁵ Ekeland, Tor Johan og Myklebust, Vidar. "Foreldremekling. Brukarperspektivet". Møreforskning. Forskningsrapport nr 23, 1997. S 17 og 24.

foreningen 2 foreldre

Siden retten ble fratatt muligheten for å idømme delt bosted fra 01.01.98 finnes det naturlig nok ikke noe norsk forskning på dette.

Bente og Gunnar Öberg rapporterer gode erfaringer med "hälftenboende", og majoriteten av dem som hadde hatt en slik ordning som barn ville velge tilsvarende for egne barn.⁶ De har i boken "Vuxna skilsmässobarn berättar" fra 2002 intervjuet 50 av barna fra sin tidligere undersøkelse igjen. Skilsmissebarn som vokser opp med to hjem, er sjeleglade for å ha daglig kontakt med både mor og far. Barn som bor hos mor, og bare har samvær med far, sliter med savn og dårlig samvittighet. Det mest påfallende og spennende er svarene fra barna som har hatt delt omsorg, og har bodd 50 prosent hos hver av foreldrene. De sier at delt omsorg har kostet og vært vanskelig. Men det var verdt det. De kunne ikke ha tenkt seg å ha vært foruten hverdagskontakt med begge foreldrene, fortalte Bente Öberg til Dagbladet 23.01.02.

I kapittelet "De verkliga experterna" i boken skriver Öberg og Öberg "Många av dem som haft växelvis boende valde sine förelldrars modell. Tolv av de tretton kvinnorna och nio av de fjorten männen skulle själva välja växelvis boende för sitt barn.

Man skulle kunna tro at de som växt upp med ensamvård skulle välja den modellen också för sina barn, men så blev de inte. Sex av tolv kvinnor och nio av elva män skulle välja växelvis boende för sitt barn.

Vad säger så detta? 36 av 50 skulle välja at dela på vårdnaden och vården, medan det endast är 14 som inte ritkgit kunde bestämma sig, eller som ville att deres barn skulle ha ensamvård. I sanning en utveckling från den tid då deras förelldrar valde vårdform!"

Også Kristin Skjørten et al skriver avslutningsvis i sin undersøkelse fra 2006: "Vår undersøkelse viser at delt bosted kan fungere bra både for voksne og barn. Tett og godt foreldresamarbeid og god kontakt mellom foreldre bidrar til å skape en vel fungerende tohjemordning for barna."⁷

Om barnas opplevelse skriver Skjørten bl.a.: "Delt bosted betyr at barna inngår i et hverdagsliv med begge foreldrene, selv om de ikke lenger bor sammen. Flesteparten av barna legger vekt på at de har to hjem. For disse barna er det ikke bare ett sted de hører hjemme. De føler at de har en selvfølgelig plass i begge hjemmene. De er ikke annenrangs familiemedlemmer i noen av hjemmene, men blir inkludert og anerkjent i begge hjemmene. De legger vekt på at hverdagsliv med både mor og far er viktig for den nære relasjonen de nå har til begge foreldrene."

Andre undersøkelser er udelt positive til likeverdig foreldreskap og at barna får beholde begge sine foreldre som ressurser selv om mor og ikke lenger bor sammen.

⁶ Bente og Gunnar Öberg, "Vuxna skilsmässobarn berättar", 2002.

⁷ Skjørten, Barlindhaug, Lidén: "Delt bosted for barn". 2007.

foreningen 2 foreldre

"... It is ironic, and of some interest, that we have subjected joint custody to a level and intensity of scrutiny that was never directed toward the traditional post-divorce arrangement (sole custody and physical custody to the mother and two weekends each month of visiting to the father.)⁸.

Robert Bauserman skriver blant annet: "The author meta-analyzed studies comparing child adjustment in joint physical or joint legal custody with sole-custody settings, including comparisons with paternal custody and intact families where possible. Children in joint physical or legal custody were better adjusted than children in sole-custody settings, but no different from those in intact families. More positive adjustment of joint-custody children held for separate comparisons of general adjustment, family relationships, self-esteem, emotional and behavioural adjustment, and divorce-specific adjustment. Joint-custody parents reported less current and past conflict than did sole-custody parents, but this did not explain the better adjustment of joint-custody children. The results are consistent with the hypothesis that joint custody can be advantageous for children in some cases, possibly by facilitating ongoing positive involvement with both parents."⁹

F2F har ellers en lang liste av litteratur som viser delt bosted sin fortrefelighet, litteratur som i stor grad er oversatt i den norske debatten. Dette er fyldig gjengitt i notatet "En drøfting av NOVA notatet "Delt bosted for barn etter samlivsbrudd – en gjennomgang av relevant forskning."¹⁰

F2Fs vurderinger og anbefalinger

Det er mange forvirringer i hva som ligger i delt bosted versus samvær opp mot halve tiden. Delt bosted betyr heller ikke nødvendigvis en likedeling av tiden barnet har med hver av foreldrene. "Det avgjørende skille mellom delt bosted og utvidet samvær refererer seg ikke til tid, men til avgjørelsesmyndighet. Ved utvidet samvær bor barnet fast sammen med den ene av foreldrene."¹¹ "Å bo fast sammen med betyr i denne sammenheng at den ene av foreldrene har større bestemmelsesmyndighet over barnet enn den andre.

Begrepet delt bosted er altså en juridisk konstruksjon som sier at foreldrene har bostedskompetansen (beføyelsene) i fellesskap.

Delt bosted som lovens utgangspunkt vil normere foreldres holdninger. På tilsvarende måte som felles foreldreansvar i dag er blitt det vanligste utgangspunkt blant de fleste foreldre, vil frivillig juridisk likestilling gjennom delt bosted vil være det vanlige når loven har fått virke over tid.

⁸ Kelly, Joan B. 1991. Examining Resistance to Joint Custody, s.56

⁹ Robert Bauserman: Child Adjustment in Joint-Custody Versus Sole-Custody Arrangements: A Meta-Analytic Review, 2002.

¹⁰ Foreningen 2 Foreldre: En drøfting av NOVA notatet "Delt bosted for barn etter samlivsbrudd – en gjennomgang av relevant forskning." 2002.

¹¹ Ot prp 43 (2000-2001) s. 41

foreningen 2 foreldre

F2F mener at det i forarbeidene/forskrift må fremkomme at det foreligger visse forutsetninger for delt bosted, som for eks:

- Begge foreldrene ønsker del i ansvaret og omsorgen for barnet
- begge foreldre har tilstrekkelig omsorgsevne
- foreldrene blir boende i nærheten av hverandre etter et samlivsbrudd
- foreldrene viser at de vil bidra til samarbeid om barnet
- foreldrene må være villige til å endre omsorgsløsningen over tid dersom barnets behov endres

Dette er for så vidt faktorer som bør være til stede, uavhengig av valg av omsorgsløsning.

Dersom den ene forelder ikke ønsker del i omsorgen, ikke har god nok omsorgsevne, flytter langt bort eller tydelig viser manglende evne til samarbeid om barnet bør det vurderes om det er til barnets beste å ha fast bosted hos kun den andre av foreldrene.

Det som først og fremst skaper konflikter etter samlivsbrudd er at det likeverdet foreldrene hadde i samlivet erstattes med ulikeverd etter samlivsbrudd.

F2F mener at barnelovens utgangspunkt bør være delt bosted, så får heller foreldrene avtale andre løsninger dersom de er enige om det. Retten må stå fritt til å vurdere alle ordninger som kan være til barnets beste.

Vi foreslår at § 36 første ledd gis følgende ordlyd:

"Barnet bur fast hos begge foreldra dersom ikkje anna er avtala. Foreldra kan gjere avtale om at barnet skal bu fast hos berre ein av dei."

Domstolenes kompetanse – delt bosted

Utvalgets drøftinger

Utvalgets flertall mener at domstolene bør gis adgang til å kunne idømme delt bosted. Flertallet viser til mindretallet i NOU 1998:17 som gikk inn for å gi domstolene en slik adgang, og kan i det alt vesentlige tiltre de synspunkter og argumenter som mindretallet den gang fremhevet.

Flertallet kan heller ikke se noen grunn til at domstolen ikke bør kunne idømme delt bosted når samværet etter dagens regler kan fastsettes helt opp til 50 % av tiden. Selv om 50 % samvær og delt bosted har kompetansemessige ulikheter, vil den mer praktiske forskjellen for barnet kunne være minimal. På et mer generelt grunnlag vil flertallet også fremheve at en ordning med delt bosted ikke nødvendigvis forutsetter et tett samarbeid eller utstrakt dialog mellom foreldrene. Tvert imot kan eksempelvis en ordning der barnet bor annenhver uke hos hver av foreldrene innebære mindre behov for kontakt mellom foreldrene enn en komplisert samværsordning der timeantall, overnattinger og helger må drøftes i detalj. For øvrig vises det til at CEFL (Commission on European Family Law) har forutsatt at delt bosted kan besluttes

foreningen 2 foreldre

av den kompetente myndighet selv om det ikke er enighet mellom foreldrene om en slik ordning.

F2Fs anbefalinger

F2F mener at retten skal stå fritt til kunne idømme delt bosted, dersom det ikke foreligger særskilte hindringer for at en slik løsning kan velges.

F2F anbefaler å speile utvalgsflertallets holdning, slik at retten står fritt til å idømme delt bosted om det er til barnets beste, unntatt hvor det er særlige hindringer mot delt bosted.

Vi foreslår følgende ordlyd i barnelovens § 36, andre ledd:

”Er foreldra usamde, må retten avgjere at barnet skal bu fast hos anten ein av dei eller begge”.

Tvangsfullbyrdelse

CEFL har anbefalt at avgjørelser skal kunne tvangsfullbyrdes, men slik tvangsfullbyrdelse ikke skal finne sted hvis det er i strid med barnets beste.

Barneloven § 65 første ledd åpner for bruk av samtlige tvangsmidler – herunder fysisk avhenting av barnet – ved tvangsfullbyrdelse av avgjørelser om bosted og foreldreansvar. I forhold til avgjørelser om samvær har imidlertid namsmyndighetene etter barneloven § 65 andre ledd kun tvangsbet som virkemiddel.

Utvalgets flertall mener at også fysisk avhenting bør være tilgjengelig som tvangsmiddel ved gjennomføring av avgjørelser av samvær etter barneloven § 65 andre ledd. Flertallet legger særlig vekt på at en slik lovendring kan ha en viktig preventiv effekt og gi et klart signal om at myndighetene i ytterste konsekvens kan gripe inn ved manglende samarbeid og sabotering av samvær fra en forelders side. Flertallet legger dessuten vekt på at EMK (Den Europeiske Menneskerettighetskonvensjonen) stiller krav om at man har internrettslige regler som sikrer borgerne en effektiv gjennomføring og oppfyllelse av både konvensjonsrettighetene og nasjonale rettsavgjørelser. En slik adgang til tvangsfullbyrdelse er også i samsvar med anbefalingen fra CEFL.

F2Fs vurderinger og anbefalinger

F2F mener at dagens regler om tvangsfullbyrdelse ikke fungerer, jfr. sommerens omtale av en sak hvor mor hadde trosset Høyesterettsavgjørelse om samvær i ett år, uten konsekvenser.¹²

¹² Aftenposten 28.06.08, <http://www.aftenposten.no/nyheter/iriks/article2510281.ece>

foreningen 2 foreldre

F2F ønsker mer effektive sanksjoner mot dem som urettmessig saboterer barns samvær med den andre av foreldrene. Vi støtter CEFLs og EMKs påpekning av at rettsavgjørelser må kunne tvangsfullbyrdes.

Vi foreslår derfor følgende tiltak, som bør gjennomføres i gjengitt rekkefølge

1. Kraftigere, progressive og inntektsavhengige tvangsbøter
2. Vurdering om den av foreldrene som saboterer samvær for eksempel skal anholdes av politiet så den andre forelder kan hente barnet.
3. Vurder om den forelder som utøver omsorgssvikt ved å sabotere samvær urettmessig over tid, er skikket som omsorgshaver, eller om omsorgen bør overføres til den andre forelder.
4. Tvangshenting av barn. Dette bør være siste utvei. Dersom tvangshenting skal gjennomføres må man bruke profesjonelle på samme måte som når barnevernet i dag henter barn. Den andre av foreldrene bør være i bakgrunnen og forenes med barnet snarest mulig.

I forhold til alle disse punktene er det viktig at myndighetene reagerer langt raskere enn det som er tilfellet ved samsværssabotasje i dag. Det kan for eksempel være slik at ved en håndfull stadig økende tvangsbøter uten virkning, skal punktene 2-4 vurderes.

Poenget er at myndighetene må handle så den saboterende forelder ikke får til tid å påføre barnet psykisk skade ved å fiendtliggjøre dette overfor den andre forelder.

Saksomkostninger

Utvalget har kommet til at det bør være en egen bestemmelse om sakskostnader i barnefordelingssaker, med delte kostnader som hovedregel. Utvalget mener bestemmelsen bør inntas i barneloven.

Ved å innta en særbestemmelse i barneloven, mener utvalget videre at man kan unngå en ordlyd der utfallet i barnefordelingssaker kategoriseres som «vunnet» eller «tapt». Disse begrepene er verken dekkende eller egnet i denne type sivile saker. I stedet bør kostnadsavgjørelsen være knyttet opp mot hvem av foreldrene som burde latt være å reise sak.

F2Fs vurdering og anbefaling

F2F støtter at hovedregel bør være at hver part bærer sine egne saksomkostninger.

F2F påpeker at det må være en unntaksregel som gjør det mulig å pålegge den ene å dekke den andres saksomkostninger, spesielt i tilfeller hvor den ene part åpenbart ikke har grunn til å la saken komme for retten.

I tilfeller hvor den ene part har fri rettshjelp, men den andre ikke har det, har vi sett gjentagne tilfeller av at den med fri rettshjelp har benyttet saksomkostninger til å knekke den andre

foreningen 2 foreldre

økonomisk, for derved å vinne fram med sitt syn på dette grunnlag. Vi ber om en vurdering av hvorvidt begge bør innvilges fri rettshjelp i slike tilfeller.

Økonomi

Utvalget ønsker å understreke sitt prinsipielle utgangspunkt, nemlig at økonomiske forhold ikke bør være i veien for at det fastsettes en løsning som isolert sett er til barnets beste. Utvalget mener at hver av foreldrene bør kunne vurderes separat, også dersom de har praktisert en ordning med delt bosted for sine barn. Det er ingen grunn til at barnet som lever med delt bosted ikke skal få samme tilgang til ekstra barnetrygd som barn med foreldre som praktiserer andre bostedsløsninger. Undersøkelser har vist at mange barn med delt bosted vil oppleve til dels store forskjeller i levestandard mellom de to hjem. Fordelingen av barnetrygden – om den tilkommer den ene eller deles mellom begge foreldrene - bør være slik at den bidrar til å utjevne de økonomiske forskjellene mellom hjemmene.

Utvalget finner en slik formell utelukkelse av foreldre med delt bosted både ubegrunnet og uheldig. Barn med delt bosted vil ha akkurat de samme behov som andre barn for forsørgelse fra begge sine foreldre, og særlig kan det være betydningsfullt for barnet at en av foreldrene – eller begge – får tilgang til stønad som etter utdannelsestid eller omstillingstid kan bedre forsørgerevnen. De tekniske beregningsulemper kan ikke være avgjørende. Den formelle avskjæring bør erstattes av en konkret behovsprøving..

Utvalget ønsker ikke å gå nærmere inn på de enkelte skatteregler, men begrenser seg til også her å fremheve det generelle siktemål om at valget mellom fast bosted hos den ene hvor barnet har omfattende samvær med den annen og delt bosted, i seg selv ikke bør få skattemessige konsekvenser.

F2Fs vurderinger og forslag

Foreningen 2 Foreldre har en kollektiv erfaring for at økonomiske ordninger som oppleves som urimelige skaper konflikter mellom foreldre. Vi støtter derfor utvalgets syn i at økonomiske ordninger må utformes på en slik måte at de ikke er til hinder for at foreldre velger omsorgsløsninger for barna sine ut fra hva som faktisk er best for barna.

I dag ser vi dessverre at økonomien og tilgangen til stønadsordninger (som krever at den andre av foreldrene ikke skal stille opp "for mye" for barna) i alt for stor grad styrer foreldrenes valg av løsninger for barna sine.

Underholdsbidrag

Hovedregelen for underholdsbidrag er full avtalefrihet mellom foreldrene, Oppnår foreldrene ikke enighet, må imidlertid det offentlige fastsette bidragsplikten. Bidraget baseres på at utgiftene til forsørgelse skal fordeles mellom foreldrene etter størrelsen av den enkeltes inntekt. I tillegg skal bidraget justeres ut fra samværets omfang.

foreningen 2 foreldre

Bidragsregelverket er for tiden til revisjon langs de linjer som er gitt i St.meld. nr. 19 (2006-2007). Det foreligger per dato en Odelstingsproposisjon, men de nye forskiftene er ikke kjent, heller ikke dato for ikrafttredelse.

F2F foreslår at det i større grad bør stilles vilkår for bidrag: I dag er det vanlig at begge foreldre har egen inntekt. Bidrag bør derfor kun være aktuelt som en økonomisk utjevning mellom foreldre med svært ulik inntekt, eller der barnet tilbringer klart mer tid hos den andre av foreldrene (for eksempel der samværet er mindre enn samværsklasse 3, bør barnets levekostnader anses som like hos begge foreldre).

Begge foreldre bør derfor selv stå for de daglige kostnadene knyttet til det å ha barnet hos seg. Alle større, ekstraordinære utgifter bør deles. På den måten vil man oppnå at økonomi, i motsetning til i dag, fristilles i større grad fra samværets omfang. Om det settes vilkår for bidraget vil dette trolig kunne lede til en reduksjon i antall offentlige fastsatte bidrag, og frigjøre offentlige ressurser.

Hvis normen blir tilnærmet lik tid hos begge foreldre, vil bidrag kun komme til anvendelse hvor det er vesentlige forskjeller i foreldrenes inntekter, eller hvor barnet tilbringer vesentlig mer tid hos den ene enn den andre forelder. Dette ville utgjøre en signifikant forenkling.

Reisekostnader ved henting og bringing av barn

Reiseutgifter i forbindelse med utøvelse av samvær kan bli høye. Etter barneloven § 44 skal reiseutgiftene deles mellom foreldrene på grunnlag av deres inntekter hvis de ikke blir enige om noe annet. Dersom særlige grunner gjør det rimelig, kan dog retten fastsette en annen fordeling – typisk der det er stor inntektsforskjell mellom foreldrene samtidig som reiseutgiftene er høye. Forarbeidene til bestemmelsen¹³ fremhever at barnets beste skal vektlegges og at for eksempel flytting ikke i seg selv er grunn nok til å fravike hovedregelen.

F2F foreslår at barneloven § 44 endres slik at foreldrene selv står for kostnadene ved å hente barnet til seg etter samvær hos den andre der foreldrene har omtrentlig samme inntektsnivå. På den måte deles reisekostnadene mellom foreldrene uten at det er behov for transaksjoner mellom foreldrene i etterkant og uten offentlig administrasjon. F2F reiser også spørsmål om det ikke i forskrifts form uansett bør sies noe om hvilke "særlige grunner" som kan tilsi at den ene av foreldrene må stå for en større del av reisekostnadene.

En enda smidigere løsning ville være en hovedregel om at hver av foreldrene henter barna til seg.

Dersom normen blir at foreldre forventes å bo i nærheten av hverandre, vil problemstillingene relatert til samværsreisekostnader mer eller mindre forsvinne av seg selv.

¹³ Ot.prp. nr. 43 (2000-2001) s. 103.

foreningen 2 foreldre

Barnetrygd

Barnetrygden er den mest generelle støtteordningen og tilkommer den forelder som barnet bor fast hos. Har foreldrene avtalt delt bosted får hver av dem rett til 50 % barnetrygd. En enslig forsørger krav på utvidet barnetrygd - barnetrygd for ett barn mer enn det faktiske barnetall. Enslige forsørgere er definert som foreldre som er ugift, skilt eller separert og ikke bor sammen i en felles husholdning.

F2F mener at det ikke er til barnets beste at offentlige midler som ellers ville ha bidratt til å forbedre barnets totale økonomiske situasjon hos foreldrene etter et samlivsbrudd, bortfaller dersom foreldrene velger en løsning med delt bosted fordi ingen av foreldrene da blir å regne som enslig forsørger. F2F foreslår derfor at begge foreldre gis status som enslige forsørgere etter samlivsbruddet, også ved delt bosted. Den økonomiske støtten som følger av en slik status fordeles mellom foreldrene ut fra inntektenes størrelse. Fremfor å fordele barnetrygden 50/50 mellom foreldrene slik det gjøres ved delt bosted i dag bør den totale barnetrygden fordeles mellom foreldrene etter inntektene deres. På den måten vil stønaden hele tiden komme den økonomisk svake av foreldrene til gode, uten at støtteordningene er til hinder for å kunne avtale delt bosted mellom foreldrene.

Overgangsstønad og støtte til barnetilsyn

Hvis en enslig forsørger midlertidig er ute av stand til å forsørge seg selv ved eget arbeid på grunn av omsorg for barn eller fordi vedkommende først etter en utdannelsestid eller omstillingstid kan få arbeid, kan det ytes overgangsstønad. På samme måte kan det gis støtte til barnetilsyn dersom den enslige forsørgeren er avhengig av barnetilsyn for å delta i opplæring og arbeid.

F2F foreslår at overgangsstønad og støtte til barnetilsyn også gis ved delt bosted dersom minst en av foreldrenes livssituasjon tilsier dette. Der begge foreldre ville hatt rett på slik stønad om de hadde omsorgen for barnet alene bør stønad deles mellom foreldrene tilsvarende fordelingen av barnetrygden, slik at barnets livssituasjon blir så god som mulig hos hver av foreldrene. Støtten til barnetilsyn skal i sin helhet å gå til å dekke kostnader til tilsyn. Ved delt bosted forutsettes det at barnet har samme tilsynsløsning uavhengig av hvem av foreldrene det er hos. De tilsynskostnader som ikke dekkes av stønad til barnetilsyn fordeles prosentvis mellom foreldrene etter inntektene deres. Skattefradrag knyttet til disse utgiftene fordeles på samme måte.

Skattreglene

F2F foreslår at begge foreldre gis skattekasse 2 ved delt bosted.

Tilknytning til arbeidslivet

Det viktigste tiltaket mot barnefattigdom er begge foreldrenes tilknytning til arbeidslivet. Ordninger som stimulerer til tilknytning til arbeidslivet bør prioriteres.

foreningen 2 foreldre

F2Fs prioriteringer

F2F ser det viktig å gjennomføre endringer i barneloven som demper konflikter mellom foreldrene.

F2F anser delt bosted som lovens utgangspunkt, samt en fornuftig økonomisk fordeling mellom foreldrene, som viktige elementer for å oppnå dette.

Dersom BLD ikke skulle følge alle våre anbefalinger om delt bosted som lovens utgangspunkt, ber vi om at i alle fall følgende to prioriteres:

- 1) Overføring av bestemmelsen om flytting med barnet til foreldreansvaret i tråd med anbefalingen fra barnelovutvalget.
- 2) Utvidelse av normen for "vanlig samvær" i tråd med anbefalingen fra barnelovutvalget.

Dette vil etter F2Fs syn fjerne grunnlaget for mange av de rettstvistene om barn vi ser i dag.

Sluttord

Vi avslutter med det siste avsnittet fra NOUen, fra kapittelet om menneskerettslige aspekter: "Når samfunnet – og kanskje særlig rettssamfunnet – skal ta stilling til komplekse konflikter, vil en av mekanismene regelmessig være å bruke god tid på prosessen, for å sikre at alle relevante momenter er kommet frem og utredet tilstrekkelig. For barn vil ofte ventetiden oppleves som noe av det mest negative. Siden langt de fleste av konfliktene handler om fordeling av bosted og samværstid mellom foreldre som begge er skikket til å gi barnet forsvarlig omsorg, vil hvilken side som vinner frem ofte ha marginal betydning for barnet. Nødvendigheten av tempo i konflikthåndteringen er derfor viktig fra et barneperspektiv, og denne dimensjonen er i de siste årene tydeliggjort i ulike internasjonale instrumenter."

Når situasjonen er slik at begge foreldre som regel er skikket, er det dumt at vi fremdeles skal tvinges til å leve med et lovsystem som skaper konflikter mellom foreldre – til verste for barn. Når erkjennelsen av at begge foreldre som hovedregel er skikket burde også lovens utgangspunkt og hovedregel være likeverdige foreldre som begge kan være ressurser for barna sine. Dette sikres gjennom delt bosted som lovens utgangspunkt.

Med vennlig hilsen

Roger Sollied Johansen
Leder, Foreningen 2 Foreldre

Rune Harald Rækken
Leder, F2F Oslo og Akershus fylkeslag